

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА**

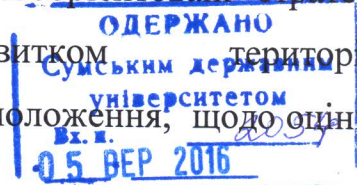
доктора економічних наук, професора **Рогач Світлани Михайлівни** на
дисертаційну роботу **Зубко Катерини Юріївни** на тему:
**«ОЦІНКА І ПРОГНОЗУВАННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ ЗБИТКІВ
ВПЛИВУ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ НА ДОВКІЛЛЯ»**,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.06 – економіка природокористування та охорони
навколишнього середовища

1. Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковою тематикою

Посилення відкритості вітчизняної економіки, глобальні впливи на розвиток будівельного сектора, прискорення інноваційно-інвестиційних процесів у ньому безпосередньо пов'язані із вирішенням проблем екологізації та визначають актуальність вектора даної наукової проблематики. В умовах сьогодення будівельна галузь займає одне з провідних місць серед галузей національної економіки. В той же час, будівництво є одним з видів економічної діяльності, який суттєво впливає не тільки на розвиток регіону, але й на стан навколишнього середовища, тому на сьогодні особливо актуалізуються питання оцінки та прогнозування еколого-економічних збитків від впливу будівельної галузі на довкілля.

Науково-теоретична значимість окресленого кола питань, практична необхідність поєднання еколого-економічних аспектів розвитку будівельного сектора національної економіки формують задачі дисертаційної роботи **Зубко Катерини Юріївни**, що підтверджує її теоретико-методичну й практичну значимість.

Актуальність проведеного дисертаційного дослідження **К.Ю.Зубко** підтверджує також її зв'язок з тематикою науково-дослідних робіт Сумського державного університету та Конотопського інституту Сумського державного університету. Зокрема, у темі «Екологоорієнтовані стратегії управління соціально-економічним розвитком території» (№ДР0112U001300), автором розвинені теоретичні положення, щодо оцінки

техногенного впливу на якість навколишнього природного середовища. У тематиці «Макроекономічне прогнозування економічного зростання з використанням міжгалузевих моделей» (№ДР0115U000846), автором визначені обсяги еколого-економічного збитку від будівництва житла за період 2010-2014 рр. та обґрунтовано прогноз до 2018 року. У рамках теми «Удосконалення механізму управління діяльністю підприємств в сучасних умовах господарювання» (№ДР0116U004164) автором обґрунтовані інструменти екологічного управління в будівництві.

Робота виконувалася також з урахуванням концептуальних положень стратегії розвитку будівельного підприємства у контексті: «Основних наукових напрямів та найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук на 2014–2018 рр.» (Постанова Президії НАН України від 20.12.2013 р. № 179), а саме за напрямом «Економіка природокористування й охорони навколишнього середовища»; «Основних засад (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2020 року» (Закон України від 21.12.2012 р. № 2812-IV); Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 року (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.10.2007 р. № 880-р).

Отже, тема поданої до розгляду дисертаційної роботи, метою якої є розвиток теоретичних положень та науково-методичних засад еколого-економічної оцінки й прогнозування негативних наслідків впливу будівельної галузі на довкілля має теоретико-методичне та прикладне значення.

2. Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується використанням широкої інформаційної бази за темою дисертації, в т.ч. офіційних статистичних даних, нормативно-правових актів, які стосуються діяльності будівельних підприємств, монографій, численних наукових публікацій вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, інтернет - джерел.

Перелік використаної літератури в дисертаційному дослідженні складає 240 найменувань.

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та результатів дисертації.

Основні результати досліджень автора достатньою мірою обґрунтовані. Їх наукова достовірність не викликає сумнівів, оскільки вони отримані на основі аналітичної роботи, щодо фактичної інформації за тематикою дисертації. В основу дослідження покладено положення теорії економіки підприємства, стратегічного управління, економічного аналізу, опрацювання достатньої кількості праць провідних вітчизняних та зарубіжних дослідників, застосування різноманітних методів економічних досліджень, достатньої апробації результатів дослідження та їх впровадження.

Автором дисертації окреслені і логічно побудовані мета та завдання дослідження, обґрунтовано теоретичні та методичні підходи щодо їх виконання, розроблено і апробовано відповідні пропозиції. Варто відмітити, що завдання дослідження, положення наукової новизни і висновки дисертації є логічно взаємопов'язаними. Результати дослідження отримані автором особисто.

Дисертаційна робота Зубко К.Ю. є науковою працею, яка виконана на належному теоретичному і прикладному рівні. Вона має послідовну та виважену структурну будову і за своєю архітектонікою є комплексним та завершеним науковим дослідженням. Зміст роботи та багатоаспектність висвітленої проблеми свідчать про різносторонню, і водночас комплексну наукову компетентність її автора. Обґрунтованість представлених у роботі результатів дослідження підтверджується застосуванням методів системно-структурного аналізу, економіко-математичного моделювання, порівняння та факторного аналізу та інших, що дали змогу всебічно провести оцінку еколого-економічних збитків та сформулювати рекомендації, щодо оптимізації впливу будівельної галузі на довкілля.

4. Наукова новизна положень, висновків та рекомендацій дисертації

У дисертаційній роботі Зубко К.Ю. сформульовано та обґрунтовано ряд положень, висновків та рекомендацій, які відзначаються науковою новизною та мають практичну значимість.

Наукова новизна роботи викладена конкретно, послідовно і системно. Особливо слід відмітити те, що автором вперше запропонований та обґрунтований науково-методичний підхід до визначення величини екологічного податку підприємств будівельної галузі, який на відміну від існуючих передбачає зміну бази оподаткування, шляхом переходу від обсягів викидів до об'ємів виконаних будівельно-монтажних робіт, що дозволяє підвищити рівень обґрунтованості екологічного оподаткування в будівельній галузі (п.3.1, с.127-132, с.155-156).

Заслуговує на увагу удосконалене трактування дефініції «еколого-економічний збиток» від забруднення навколишнього природного середовища під якою автор пропонує розуміти екологічно обумовлені втрати доходів домогосподарств, суб'єктів господарювання, місцевих та державного бюджетів, а також їх додаткові витрати пов'язані з запобіганням, усуненням та компенсацією негативних наслідків забруднення (п. 2.1, с.70).

У даному контексті слід відмітити й авторське розуміння процесу утворення еколого-економічних збитків при виконанні будівельно-монтажних робіт (п. 2.1, с.72), де автором виділено основні первинні та вторинні реципієнти забруднення навколишнього середовища. Зокрема, до первинних реципієнтів віднесено: населення; об'єкти житлово-комунального господарства; сільськогосподарські та лісові угіддя; елементи основного та оборотного капіталу промисловості й транспорту; рекреаційні ресурси. До вторинних автором віднесено: домогосподарства, суб'єкти господарювання, місцеві та державний бюджети.

У дослідженні удосконалено також класифікацію еколого-економічних збитків від забруднення довкілля шляхом введення додаткових ознак: «за економічними суб'єктами» (домогосподарства, підприємства (організації) та бюджети різних рівнів); «за рівнем прояву» еколого-економічного збитку

(короткостроковий та довгостроковий еколого-економічний збиток) (п. 2.1, с.77-78).

Науковий інтерес представляє запропонований автором методичний підхід щодо визначення приведеної маси шкідливих речовин з використанням показника «екологічної агресивності викидів» диференційованого за видами будівельно-монтажних робіт і за видами будівництва (житлове, автодорожнє, сільськогосподарське) (п.2.3, с.118-119).

Суттєвим внеском у розвиток теорії оцінки еколого-економічних збитків слід вважати удосконалену автором методику експрес оцінки еколого-економічних збитків для підприємств будівельної галузі, яка базується на використанні обґрунтованої системи питомих показників еколого-економічного збитку (п.2.3, с.119).

Методика експрес оцінки еколого-економічного збитку дозволяє суттєво підвищити рівень обґрунтованості та оперативності розрахунків при розробці проектів нових та реконструкції діючих об'єктів будівництва. Згідно з методикою експрес оцінки в роботі були визначені фактичні та прогнозовані показники еколого-економічного збитку від функціонування підприємств будівельної галузі у містах Миколаїв, Херсон та Кіровоград. Наведені розрахунки довели, що діюча система екологічного оподаткування у будівництві компенсує еколого-економічний збиток на 6-12%, що не стимулює будівельні підприємства впроваджувати еколого захисні технології (п.3.2, с.154-155).

Наукову значимість має й запропонований методичний підхід щодо формування еколого-орієнтованої стратегії розвитку підприємств будівельної галузі, який базується на техніко-технологічній оптимізації найбільш збиткоємних видів будівельно-монтажних робіт та використанні показників можливих еколого-економічних збитків у майбутньому при розробці різних варіантів еколого-орієнтованої стратегії (п. 3.3, с.169-171).

Практичну значимість мають розробки автора щодо забезпечення механізму фінансового забезпечення природоохоронних заходів у складі еколого-орієнтованої стратегії підприємств будівельної галузі (п.3.3, с.169).

Основний зміст дисертаційного дослідження достатньо структурований за розділами та підрозділами. Наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційного дослідження сформульовано чітко, логічно, послідовно, аргументовано. Отримані результати є науково обґрунтованими, новими та такими, що сприяють поєднанню економічних інтересів і екологічних пріоритетів щодо розвитку будівельного сектора національної економіки.

5. Повнота викладення основних наукових результатів в опублікованих працях

Результати дослідження опубліковано в 22 наукових працях загальним обсягом 6,81 друк. арк. (з яких автору належить 22 праці обсягом 5,63 друк. арк.), у тому числі 8 статей у наукових фахових виданнях України (5 у співавторстві, з яких 2 входять до міжнародних наукометричних баз), 1 стаття в наукових періодичних виданнях інших держав, 1 стаття в інших наукових періодичних виданнях, 12 публікацій у матеріалах конференцій. Крім цього, фахові публікації дисертантки мають широку географію (м. Суми, м. Харків, м. Київ, м. Бердянськ, м. Бахчисарай, м. Макіївка, м. Львів, м. Курськ).

Матеріали наукових публікацій використано у дисертації лише у частині, яка належить особисто здобувачеві.

Публікації та автореферат в повній мірі відображають зміст дисертаційної роботи. Аналіз публікацій автора дозволяє зробити висновок про повноту викладу основних наукових положень її дисертаційного дослідження у науковій літературі. Кількість публікацій є достатньою для висвітлення результатів дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук відповідно до вимог МОН України.

6. Значимість результатів досліджень для теорії й практики та їх впровадження

Теоретико-методологічні положення і методичні підходи автора дисертації доведені до конкретних методичних рекомендацій та реалізації

окремих пропозицій. Практична цінність дисертаційного дослідження полягає в можливості вирішення важливої науково-прикладної проблеми – розробки теоретико-методологічних положень і практичних рекомендацій щодо оцінки й прогнозування еколого-економічних збитків від негативного впливу будівельної галузі на довкілля. Отримані в процесі дисертаційного дослідження наукові результати заслуговують на використання при плануванні діяльності будівельних підприємств.

Окремі положення дисертаційного дослідження знайшли використання у практичній діяльності підприємств та органів місцевого самоврядування, що підтверджується відповідними документами, які представлено у дисертаційній роботі. Зокрема, в діяльності Департаменту інфраструктури міста Сумської міської ради (довідка № 2036/03.02.02.17 від 11.08.2016 р.) при формуванні переліку пріоритетних природозахисних заходів у будівництві, при розробці «Комплексної програми охорони навколишнього середовища м. Суми на 2016-2018 роки.»; у виробничому підрозділі Регіональної філії «Південно-Західна залізниця» ПАТ «Українська залізниця» будівельно-монтажне експлуатаційне управління (довідка № БМЕУ–3–83 від 18.01.2016 р.) – при обґрунтуванні природоохоронних заходів у цивільно-житловому будівництві.

Теоретична спрямованість і практична значимість результатів, отриманих у процесі наукових досліджень, визначають доцільність подальшого їх використання в господарській діяльності та у навчальному процесі.

7. Оцінка ідентичності змісту автореферату і основних положень дисертації

Дисертація відповідає вимогам, що висуваються до наукових праць такого рівня, а також відзначається логічністю, послідовністю, системністю, обґрунтованістю. Структура та зміст дисертації цілком узгоджується з її назвою, метою і завданням дослідження. Зміст та результати роботи відповідають паспорту спеціальності 08.00.06 – економіка природокористування та охорони навколишнього середовища.

Дисертаційна робота написана діловою українською мовою з використанням спеціальної термінології. Зміст роботи викладений на 225 сторінках комп'ютерного тексту, що включає 23 рисунки (на 23 сторінках) та 30 таблиць (на 38 сторінках). Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел (240 найменувань, викладено на 27 сторінках), 9 додатків (викладено на 9 сторінках).

Автореферат за своїм змістом відповідає основним положенням, висновкам і пропозиціям, викладеним у дисертації, відображає її структуру та логіку викладення матеріалу. Наукові положення, висновки і рекомендації, приведені дисертантом в авторефераті, належним чином розкриті та обґрунтовані в самій дисертації. Сформульовані автором пропозиції є змістовними.

8. Зауваження до дисертаційної роботи та дискусійні положення

Попри достатньо високий науковий рівень підготовки дисертаційної роботи необхідно звернути увагу на окремі недоліки та дискусійні положення представленого дослідження.

1. У роботі значну увагу приділено дослідженню забруднення атмосферного повітря викидами підприємств будівельної галузі, в той час як інші компоненти навколишнього середовища залишаються поза увагою, зокрема це стосується забруднення водних об'єктів, ґрунтів, зміни ландшафтів (табл. 1.6-1.7, с. 50-51).

2. Автором проведений детальний аналіз існуючих методичних підходів щодо оцінки еколого-економічного збитку, однак, у дисертаційній роботі не достатньо аргументована можливість застосування зазначених методів у будівельній галузі (с.92-100).

3. Дисертант декларує необхідність врахування величини платоспроможного попиту населення при оцінюванні еколого-економічного збитку, проте не пропонується методика такої оцінки (с. 109).

4. Потребує більш чіткої аргументації наукова новизна наведеного підходу щодо визначення приведеної маси річних викидів речовин із

застосуванням показника «екологічної агресивності викидів» (формула 2.3, стр. 119).

5. Автором правомірно зазначається, що використання питомих показників у методиці експрес оцінки еколого-економічного збитку в будівельній галузі має передбачати їх корегування у часі, однак, механізм такого корегування у дисертаційній роботі не наведений (формула 2.4, стр.120).

6. Дискусійним є підхід автора щодо використання у розрахунках еколого-економічних збитків використовує лише житлового, автодорожнього та сільськогосподарського будівництва, в той час як промислове будівництво має більші обсяги виробництва, а відповідно і об'єми забруднення (стр.125).

7. Варто було б здійснювати посилання на джерела інформації, представлених у рисунках і таблицях даних із зазначенням особистого внеску автора, чи опрацьованих джерел.

Загалом, викладені дискусійні моменти істотно не впливають на позитивну оцінку дисертаційного дослідження. Дисертаційна робота виконана на високому теоретико-методичному рівні, характеризується єдністю змісту, стилем викладення наукових положень і висновків, що забезпечує доступність сприйняття та осмислення матеріалів дослідження.

9. Загальна оцінка дисертації, її відповідності існуючим вимогам та

ВИСНОВКИ

Дисертаційна робота Зубко Катерини Юріївни «Оцінка і прогнозування еколого-економічних збитків впливу будівельної галузі на довкілля» подана на здобуття наукового ступеня кандидата наук, є самостійно виконаною, завершеною у межах поставлених завдань науковою працею в галузі економічної науки, а саме економіки природокористування та охорони навколишнього середовища. У дисертаційній роботі містяться раніше не захищені наукові положення.

У дисертації автором отримані нові науково обґрунтовані результати,

що в сукупності розв'язують науково прикладну задачу яка полягає у розвитку теоретичних основ та науково-методичних підходів до економічної оцінки негативного впливу підприємств будівельної галузі на довкілля, що має практичне значення.

Таким чином, на підставі аналізу дисертації Зубко К.Ю., автореферату дисертації, публікацій дисертанта у фахових наукових виданнях можна зробити висновок, що дисертаційна робота виконана на належному теоретичному і методичному рівні відповідає вимогам МОН України, що встановлені до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук у відповідності з пунктами 9, 11, 12, 13, 14 діючого «Порядку присудження наукових ступенів», а її автор, Зубко Катерина Юріївна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.06. – економіка природокористування та охорони навколишнього середовища.

Доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економіки
підприємства ім. професора І.Н. Романенка
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

 С.М. Рогач

